

SKAPE MER, DELE RETTFERDIG OG OMSTILLE NORGE

Norge har alltid stått i omstilling. Når verden rundt oss har endret seg, har vi endret oss med den. Vi har utviklet eksisterende næringer, bygget nye og tatt i bruk ny teknologi. Vår styrke har vært å kombinere endring med trygghet.

Den norske modellen er en viktig grunn til det. Høy tillit og samarbeid mellom arbeidstakere, arbeidsgivere og myndigheter gjør det lettere å investere langsiktig, bygge kompetanse og gjennomføre endringer. Samtidig har små forskjeller, sterke fellesskap og en trygg velferdsstat gjort det mulig å omstille økonomien uten å overlate hele risikoen til den enkelte.

Fram mot 2050 skal vi bli et lavutslippssamfunn, noe som innebærer at vi skal ha lave eller ingen utslipp i alle sektorer. Det er nødvendig for klimaet, men også stadig viktigere for norsk konkurransekraft. Våre viktigste markeder beveger seg mot lavere utslipp, mer elektrifisering og mer lavutslippsteknologi. Samtidig skal vi ta vare på naturen og økosystemene. Klima- og miljøpolitikken må utformes slik at den både bidrar til kostnadseffektive utslippskutt og legger til rette for verdiskaping, investeringer og konkurransedyktige arbeidsplasser i Norge. Skal vi lykkes med dette, må vi fortsette det systematiske arbeidet med å forsterke klimapolitikken hvert år slik at stadig flere sektorer kan ta i bruk utslippsfrie løsninger.

Norsk olje og gass vil skape arbeidsplasser og inntekter til fellesskapet i mange år framover. Samtidig har EU mål om netto null utslipp innen 2050. Norsk sokkel er dessuten moden, og produksjonen vil falle over tid. Alt dette innebærer at Norge må bruke årene mens petroleumsnæringen fortsatt er sterk til å intensivere omstillingen av norsk økonomi og bruke kompetansen, kapitalen og vår verdensledende leverandørindustri til å utvikle nye og grønne eksportnæringer.

Kunstig intelligens er allerede en viktig vekstdriver i det private næringslivet og vil få stadig større betydning for offentlig sektor. Ny teknologi kan gi høyere produktivitet, bedre tjenester og gjøre norske bedrifter mer konkurransedyktige. Samtidig skjer utviklingen i en verden med økt geopolitisk rivalisering, der mye av teknologien som er viktig for vår økonomi og sikkerhet eies av andre. Norge bør derfor sikre mer teknologisk autonomi. Når ny teknologi tas i bruk på arbeidsplassene, må de ansatte ha reell medvirkning og få ta del i gevinstene som kommer gjennom økt produktivitet.

Verden har blitt mer urolig. Krig i Europa, økte geopolitiske spenninger og mer proteksjonisme gjør at sikkerhetspolitikken henger med sammen med den økonomiske politikken og med handelspolitikken. USA, Kina og EU bruker handel, teknologi og industripolitikk mer aktivt for å sikre egne interesser. For Norge betyr

det at tilgangen til markeder ikke kan tas for gitt. En liten, åpen økonomi må både sikre markedene vi lever av og redusere sårbarheten der vi er for avhengige av enkeltland eller verdikjeder. Vi må knytte oss tettere til EU og inngå flere handelsavtaler og partnerskap med andre aktører.

Aktiv næringspolitikk for lønnsom omstilling

Arbeiderpartiet skal føre en forutsigbar næringspolitikk. Det innebærer stabile rammebetingelser, best mulig markedsadgang og et effektivt virkemiddelapparat der offentlig sektor spiller på lag med privat næringsliv. Det er også viktig at omstillingen understøttes av en forutsigbar karbonprisbane og politikk som kan fremme raskere utvikling og utrulling av utslippsfrie løsninger.

Utgangspunktet for næringspolitikken er at kapital og arbeidskraft går dit hvor avkastningen er størst. Dette sikrer nødvendig omstilling og høyest mulig verdiskaping. Statlig risikoavlastning skjer blant annet i form av lån, garantier, egenkapital og tilskudd, og skal i hovedsak brukes der det er identifisert en markedssvikt.

Arbeiderpartiet vil reformere det statlige virkemiddelapparatet og målrette risikoavlastningen mer enn i dag. Formålet skal være å utløse mest mulig privat kapital til prosjekter som øker verdiskapingen i Norge. Den aktive næringspolitikken skal bidra til målene om å øke omstillingstakten i norsk økonomi og til at vi kan bli et lavutslippssamfunn. Dersom det oppstår ekstraordinære behov for å skape aktivitet i deler av næringslivet, skal tiltakene rettes inn mot prosjekter som bidrar til oppnåelse av disse målene.

For at næringslivet skal lykkes, må små og store bedrifter møte en offentlig sektor som spiller på lag og som sier ja. Fremover må samarbeidet mellom offentlig og privat sektor styrkes. Dette gjelder blant annet i spørsmål om areal, infrastruktur, utdanning, forskning og innovasjon og kompetanseheving i arbeidslivet.

Arbeiderpartiet vil:

- Sørge for stabilitet, forutsigbarhet og langsiktighet for næringslivet.
- Reformere det statlige virkemiddelapparatet og sikre at risikoavlastning gjennom garantier, lån, tilskudd og egenkapital utløser mest mulig private investeringer.
- Sikre forutsigbar prising av utslipp slik at bedrifter kan planlegge langsiktig.
- Satse særskilt på omstilling i sektorer der vi har naturgitte og markedsmessige fortrinn, og bidra til å bygge opp ny kompetanse og teknologier på disse områdene gjennom gründerstøtte og økt satsing på forskning og utvikling.

- Bruke anskaffelser, krav og reguleringer til å fremme bærekraftige løsninger, blant annet innen grønn skipsfart, utslippsfri transport, kritiske mineraler og andre varer og tjenester.
- Bidra til at bedrifter har tilgang på råd, veiledning og nettverk når de vil etablere seg i nye eksportmarkeder.
- Legge til rette for samarbeidsarenaer der bedrifter, forskningsmiljøer og fagbevegelse utvikler ny teknologi og nye markeder sammen
- Redusere byråkrati og forenkle regelverk for å utløse vekst, verdiskaping og økt konkurransekraft
- Legge til rette for økt satsning på forskning og innovasjon, herunder at norske bedrifter kan nyttiggjøre seg av forskning for å øke konkurransekraften
- Føre en forutsigbar skattepolitikk som bidrar til rettferdig fordeling, høyest mulig verdiskaping og til at vi kan finansiere fremtidens velferdstjenester.

Norges største eksportnæring er fortsatt viktig i omstillingen

Verden skal gjennom en stor energiomstilling. Norske arbeidsplasser har over tid blitt bygget på våre naturgitte fortrinn som havet, skogen og naturen har gitt oss, fra fiskeri og sjømatproduksjon til landbruk og skogforedling. Siden det første oljefunnet i 1969, har Norge utviklet seg til å bli en stormakt på energi. I dag er vi en avgjørende energileverandør for Europa og står for om lag 30 prosent av det samlede gassbehovet til EU, med 200 000 arbeidsplasser i tilknytning til olje- og gassindustrien.

Som Europas viktigste leverandør av olje og gass, bidrar Norge til europeisk energisikkerhet og med det også stabilitet i Europa. I tillegg er vi en viktig del av energiomstillingen. Når for eksempel norsk gass fortrenger mer forurensende kull på kontinentet, reduseres de europeiske klimagassutslippene. På veien mot fornybarsamfunnet er dette et viktig skritt i riktig retning.

For å møte etterspørselen fra Europa, er fortsatt leteaktivitet på norsk sokkel en forutsetning. Samtidig har EU mål om netto null utslipp innen 2050. Det investeres betydelig i ny fornybar energiproduksjon og energieffektivisering i Europa. Dette innebærer at markedet er i endring. I årene som kommer vil norsk produksjon av olje og gass på falle, og det er viktig at Norge har en plan for hvordan omstillingen skal skje på en best mulig måte.

Fremover vil olje- og gassaktiviteten på norsk sokkel i all hovedsak foregå i modne områder. Modne områder innebærer blant annet at geologien er godt kjent gjennom tidligere eller pågående leteaktivitet, at infrastrukturen er godt utbygd eller planlagt, samt arealer som grenser til eksisterende forhåndsdefinerte områder. Samtidig har

norsk sokkel stort potensial for nye næringer som kan bidra til energiomstilling og verdiskaping når olje- og gassproduksjonen avtar.

Arbeiderpartiet vil:

- Sørge for stabile og forutsigbare rammevilkår for petroleumsnæringen.
- Legge til rette for et stabilt høyt aktivitetsnivå på sokkelen med lavest mulig utslipp og betydelig større innslag av grønne næringer, som for eksempel havvind og karbonfangst- og lagring.
- Lage en samlet strategi for hvordan petroleumspolitikken kan utvikles i tråd med Norges klimapolitiske forpliktelser og gjøre den grønne omstillingen mer forutsigbar for bedrifter og arbeidstakere.
- Bruke Norges verdensledende offshorekompetanse systematisk til å bygge opp nye næringer. Kompetanseoverføring må være en del av energi- og industripolitikken.
- Utarbeide en langsiktig nasjonal strategi for videreutvikling av leverandørindustrien og legge til rette for at leverandørindustrien har flere markeder, som for eksempel fornybar energi, maritime lavutslippsløsninger, havbruk og andre områder der Norge har fortrinn.
- At leteaktiviteten skal pågå der hvor det er åpnet for olje- og gassproduksjon. Dette er i stor grad modne områder.
- Redusere produksjonsutslippene fra norsk sokkel.
- Stille strengere krav til stresstesting av scenarioer for klimapolitikken og teknologiutvikling ved nye investeringer innen olje og gass, og spesielt der temperaturøkningene begrenses i tråd med ambisjonene i Parisavtalen og utslippsreduksjoner i Norge.

Bedre regulering av datasentre

Datasentre er en viktig del av infrastrukturen og omstillingen i en digital økonomi. De er en del av verdikjedene som skal gjøre norske bedrifter mer produktive, utvikle nye tjenester og legge grunnlaget for framtidig verdiskaping. Norge trenger derfor samfunnsnyttige datasentre og bør være et attraktivt land for etableringer som bidrar til reell verdiskaping og datakapasitet i Norge. Vi kan ikke være ensidig avhengige av at lagring, skytjenester og regnekraft kontrolleres fra USA eller Kina.

Datasentre står i dag for drøyt to prosent av norsk strømforbruk. Samtidig utgjør datasentre en svært stor andel av kapasiteten som er reservert eller står i

kapasitetskø. Når rask vekst i en enkelt næring legger beslag på knappe ressurser, reiser det viktige spørsmål det er viktig å aktivt ta stilling til.

Etablering av datasentre må i større grad bidra til norske leverandørmiljøer, kompetanse, arbeidsplasser og ny næringsaktivitet. Overskuddsvarmen fra datasentre må utnyttes langt bedre, slik at energien som ellers går tapt kan brukes til andre formål. Det skal også stilles krav om at datasentre skal bidra til å stabilisere nettet og bidra til lokal fleksibilitet. Store nye kraftforbrukere bør vise hvordan de kan bidra til å styrke fleksibiliteten i elektrisitetssystemet og bidra til utvikling av nødvendig infrastruktur og økt kraftproduksjon.

Arbeiderpartiet vil:

- Legge til rette for at datasentre som etableres i Norge bidrar til størst mulig verdiskaping i Norge og til å dekke samfunnsnyttige behov.
- Regulere datasenterindustrien bedre gjennom eksempelvis kriterier for etablering, bedre kontroll med virksomhetene, økte energikrav og ved at en større del av verdiskapingen kommer samfunnet til gode.

Europa og handel

Norge er en åpen økonomi. Arbeidsplassene våre er avhengige av at norske bedrifter kan selge varer og tjenester til resten av verden.

Europa er vårt viktigste marked. EØS-avtalen har vært avgjørende for at norske bedrifter kan konkurrere på like vilkår i det indre markedet. Samtidig er EU i endring. Industri-, handels-, klima-, teknologi- og sikkerhetspolitikken knyttes tettere sammen.

Arbeiderpartiet vil derfor føre en mer offensiv europapolitikk. Norge må tidligere inn i prosessene som former regelverket for norsk næringsliv, EØS-etterslepet må reduseres, og vi må arbeide systematisk for best mulig markedsadgang for norske bedrifter.

Samtidig trenger Norge flere handelspolitiske bein å stå på. Vi må redusere avhengighet av enkeltland, enkeltleverandører og kritiske verdikjeder og bygge sterkere forbindelser til flere markeder.

Arbeiderpartiet vil:

- Sikre bedriftene best mulig markedsadgang til Europa, som fortsatt vil være vårt viktigste marked i årene fremover.

- Knytte Norge tettere til EUs programmer som kan styrke vår beredskap, norsk næringslivs konkurranse- og innovasjonsevne, samt være tett koblet på EUs klimapolitikk.
- Føre en mer offensiv Europa-politikk gjennom å redusere EØS-etterslepet og knytte Norge tettere til EUs programmer og initiativer.
- Jobbe for et regelbasert handelssystem og inngå flere frihandelsavtaler og modernisere eksisterende frihandelsavtaler.

Den norske modellen er vårt viktigste verktøy

Store forandringer skaper vinnere og tapere dersom markedet får styre alene. Ny teknologi kan gjøre noen mennesker rikere og andre mennesker overflødige. Arbeiderpartiets svar er den norske modellen, der høy organisasjonsgrad, tariffavtaler og frontfagsmodellen er hovedverktøyene. Norges største konkurransefortrinn er mennesker som kan mye, tar ansvar og samarbeider godt. Den norske modellen bygger på en flat organisasjonsstruktur og deling av gevinstene som gjør dette mulig. En konsekvens er at ny teknologi skal tas raskt i bruk, og gevinstene skal komme hele samfunnet til gode. Slik skal det også være i framtiden. Høyere produktivitet skal gi sterkere bedrifter, bedre tjenester, høyere verdiskaping og et fortsatt godt grunnlag for velferd.

Den norske modellen har en styrke som blir enda viktigere når teknologien endrer arbeidslivet raskt: ansatte og tillitsvalgte kjenner virksomheten. De vet hvilke arbeidsoppgaver som forandrer seg, hvilken kompetanse som mangler og hvor ny teknologi faktisk kan gjøre arbeidet bedre. Derfor må omstilling og innføring av ny teknologi skje gjennom involvering av ansatte og tillitsvalgte. Tidligere involvering kan gjøre det mulig å kartlegge kompetansegap og starte opplæring før endringene treffer.

Dette gjelder også kunstig intelligens og automatisering. Norges fortrinn er ikke nødvendigvis at vi skal utvikle all ny teknologi selv. Vårt fortrinn kan være at vi klarer å ta den raskt og bredt i bruk. Høy tillit, kompetente ansatte og korte avstander mellom ledelse og arbeidstakere kan gjøre norske arbeidsplasser bedre til å gjennomføre teknologiske endringer enn land med større konfliktnivå.

Arbeiderpartiet vil:

- Ta i bruk teknologi raskere i hele økonomien. Kunstig intelligens, digitalisering og automatisering skal skape bred vekst og rettferdig fordeling i norsk økonomi.

- Utvikle en nasjonal kompetansepakke for omstilling sammen med partene i arbeidslivet, med bransjevise programmer, kartlegging av kompetansebehov og korte, fleksible utdanningsløp.
- Koble offentlig nærings- og omstillingspolitikk tettere til kompetanse, slik at større industrisatsinger og offentlige virkemidler også bidrar til lærlingplasser, kompetanseutvikling og samarbeid med arbeidslivet.
- Styrke ansattes og tillitsvalgtes involvering når ny teknologi og nye produksjonsformer innføres, slik at kompetansebehov identifiseres tidligere og teknologien tas raskere i bruk.
- Bruke den norske modellen aktivt også i nye næringer, slik at høy organisasjonsgrad, tariffavtaler og partssamarbeid følger med når nye arbeidsplasser og bransjer vokser fram.
- Videreføre og styrke den koordinerte lønnsdannelsen gjennom frontfagsmodellen for å sikre en konkurransedyktig lønns- og prisvekst og fordele gevinstene ved omstillingen til alle.

Kraft- og nettreform

Skal vi lykkes med omstillingen, må vi både bygge mer kraft, få nettet på plass raskere og bruke energisystemet smartere. Vi må sikre etablert næring tilstrekkelig kraft til å utvikle seg.

Norge har og skal ha kontroll over kraftressursene. Da vannkraften ble bygget ut, ble dette gjort på en enkel, men viktig samfunnskontrakt: bruken av våre felles eide naturressurser skal komme fellesskapet til gode.

Med dette prinsippet som grunnlag vil vi bygge videre på og videreutvikle dagens samfunnskontrakt. Vi får ikke fart på utbyggingen dersom kommunene og lokalsamfunnene som tar belastningen, ikke opplever at verdier blir igjen i lokalsamfunnet.

Kommuner og lokalsamfunn som stiller naturressurser og arealer til disposisjon, skal ha en forutsigbar del av verdiskapingen og inntekter tidligere enn i dag. Det kan være gjennom kommunale inntekter, arbeidsplasser, lokal næringsutvikling, bedre infrastruktur, kompetansetiltak, lærlingeplasser, lokale fond og utvikling av lokale leverandører.

Det skal legges til rette for forpliktende industrivekstavtaler som kan inngås frivillig ved større industrietableringer, utvikling av eksisterende industri, i viktige industriklynger og ved kraftutbygginger. Store etableringer krever ofte at mange ting kommer på plass samtidig. Kraftproduksjon og nett, transport, arealer, kompetanse, boliger og kommunale tjenester. I dag ligger ansvaret ofte hos mange forskjellige

aktører. Resultatet blir at alle venter på alle, mens kommunen tar kostnader og setter av arealer lenge før arbeidsplassene kommer.

I en fornyet samfunnskontrakt kan staten skal forplikte seg til å legge til rette for nødvendig kraft og nett og sørge for framdrift i statlige prosesser. Fylkeskommunen kan forplikte seg til relevante utdannings- og kompetansetilbud og nødvendig regional infrastruktur. Kommunen kan legge til rette for arealer, boliger og kommunale tjenester. Næringslivet kan på sin side forplikte seg til investeringer, arbeidsplasser, lærlingplasser, kompetansebygging og lokale ringvirkninger.

I dag tar det for lang tid fra behovet for strøm oppstår til kapasiteten er på plass. Regjeringen har allerede lagt frem flere forslag for å korte ned tiden det tar å bygge ut nett, i tillegg til flere tiltak for å få fart på nye kraftprosjekter. Målet er å halvere tiden det tar å bygge ut nasjonalt og regionalt nett, sammenlignet med før Ap-regjeringen tiltrådte i 2021, ved å forenkle krav og prosesser, samt fjerne statsforvalterens og andre statlige myndigheters innsigelsesrett på nettanlegg.

Natur, lokalsamfunn, samfunnsøkonomi og beredskap skal fortsatt vurderes grundig. Konesjonen skal avgjøre om prosjektet kan bygges. Detaljplanen skal handle om hvordan det skal bygges. Nettprosjekter som er særlig viktige for beredskap, forsyningssikkerhet, arbeidsplasser og utslippskutt må få høyere prioritet og raskere behandling. Statnetts målnett må i større grad bli en reell utbyggingsplan med ansvar, milepæler og tidsfrister. Det må også være slik at bedrifter og andre langt tidligere må få et realistisk svar på når de kan kobles til nettet, hva det vil koste og hvilke vilkår som gjelder. Det må også bli større åpenhet om tilgjengelig kapasitet, kø og framdrift.

Omstillingen vil kreve mer kraft, nett og annen infrastruktur. Det betyr at vi ikke kan unngå alle naturinngrep. Samtidig er det ikke alle prosjekter som skal bygges. Nettopp derfor må vi bli langt bedre til å prioritere hvor vi bygger ned natur og hva vi bygger den ned for, med mål om mest mulig samfunnsnytte og verdiskaping ut av arealene vi tar i bruk, samtidig som de viktigste naturverdiene beskyttes. Mer av noen typer utbygginger må bety mindre av andre utbygginger. Samiske interesser må involveres tidlig og reelt i planleggingen. Raskere prosesser skal ikke innebære at Sametingets innsigelsesrett eller urfolks rettigheter svekkes. Vi må gjennomføre omstillingen på en måte der vi bruker naturen klokere og ivaretar urfolks rettigheter.

Arbeiderpartiet vil:

- Fortsette å redusere unødvendige krav, forenkle regelverk og sørge for raske og effektive prosesser.
- Stille tydeligere krav til modenhet, finansiering og framdrift for større prosjekter som ønsker å reservere knapp nettkapasitet.

- At store kraftforbrukere må ta en større del av ansvaret for utbygging av kraft og nett.
- At kommuner som legger til rette for stort nytt kraftforbruk, også har et ansvar for å legge til rette for økt kraftproduksjon eller andre energiltak
- At nettselskapene må få sterkere insentiver til å ta i bruk og legge til rette for ordninger der batterier, lagring, fleksibelt forbruk og digital styring kan frigjøre kapasitet.
- At bedrifter og forbrukere som kan flytte eller redusere forbruket når nettet er presset, må kunne få betalt for verdien de tilfører kraftsystemet.
- Gjennomgå reglene for anleggsbidrag og nettleie ved nettutbygging, slik at kostnadene fordeles rimelig og bidragene ikke blir en urimelig barriere for industriutvikling og ny kraftproduksjon.
- Legge til rette for at vi kan bygge mer nett i forkant, ta i bruk ny teknologi og øke fleksibiliteten i systemet, uten at det går ut over inntektene til nettselskapene.